

Джерело: Письменний В.В. Досвід Ірландії в оподаткуванні депозитів та можливості його адаптації до вітчизняної практики // Україна у геоeкономічному просторі: глобальні виклики, сучасні тренди розвитку та соціокультурні трансформації: матер. Всеукр. наук. Інт.-конф., 15 трав. 2013 р., м. Тернопіль. – Тернопіль: Вектор, 2013. – С. 132–135.

Віталій Письменний

К.е.н., доцент кафедри фінансів

Тернопільський національний

eкономічний університет

ДОСВІД ІРЛАНДІЇ В ОПОДАТКУВАННІ ДЕПОЗИТІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ

Реформування податкової системи України призвело до значних податкових новацій: скасовано одні податки, впроваджено інші, внесено зміни до механізму справляння існуючих. На прагматичному рівні це повинно було знизити податкове навантаження на платників податків, активізувати підприємницьку активність, сприяти розвитку реального сектора економіки. Однак не всі зміни в податковій сфері мали конструктивний характер й однозначно були сприйняті суспільством, як-от оподаткування процентів на поточних або депозитних (вкладних) банківських рахунках. Адже розширення бази оподаткування податку на доходи фізичних осіб може призвести до небажаних економічних та соціальних наслідків.

Зокрема, встановлення ставки цього платежу в розмірі 5% бази оподаткування щодо доходу, нарахованого як процент на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, забезпечить не тільки збільшення доходів бюджету. Необхідно врахувати, що паралельно зросте відтік капіталу з банків, збільшиться обсяг заощаджень домогосподарств, посилиться вплив тіньової економіки на перерозподіл фінансових ресурсів тощо. Для

недопущення цих і багатьох інших наслідків потрібно звернути увагу на досвід розвинутих країн світу, в яких аналогічні платежі уже давно затвердилися у податкових системах. Причому в одних країнах вони можуть включатися до податків на доходи, а в інших – на заощадження.

У податковій системі Ірландії податок на виплату процентів з вкладів вперше був впроваджений в 1986 році. Цей платіж, податковими агентами якого виступають банки, кредитні союзи, поштові відділення Ощадного банку й інші фінансові установи, справляється з процентів, зарахованих на вклади осіб – резидентів цієї країни. При цьому упродовж останніх років ставки податку на виплату процентів з вкладів мали тенденцію до зростання від 20% у 2002 році до 30% в 2012 році, а для вкладів, проценти за якими не можуть бути визначені поки вони не будуть виплачені, – від 23% у 2002 році до 33% в 2012 році [1]. В умовах економічної нестабільності у бюджеті Ірландії на 2013 рік податкові ставки зросли ще на 3 відсоткові пункти [2, с. 15].

Таблиця 1

**Обсяг довгострокових і короткострокових депозитів в Ірландії
за 2005–2012 роки**

(млн. євро)

Види вкладів	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Депозити з узгодженим строком погашення до 2 років	63710	78948	91777	107487	...	67855	70167	67357
Депозити зі строком погашення у будь-який термін до 3 місяців	10988	11793	12328	8472	16052	15608	12667	10598

* *Примітка.* Побудовано на основі [3].

Збільшення податкового навантаження суттєво не вплинуло на зменшення капіталу банків й інших фінансових інституцій Ірландії, а також не призвело до значного відтоку довгострокових і короткострокових депозитів. Навпаки, упродовж 2005–2012 років обсяг депозитів з узгодженим строком погашення до 2 років зріс на 3647 млн. євро, або 5,7%. У той же час обсяг депозитів зі

строком погашення у будь-який термін до 3 місяців мав тенденцію як до збільшення від 8472 млн. євро у 2008 році до 16052 млн. євро в 2009 році, так і до зменшення від 12667 млн. євро у 2011 році до 10598 млн. євро в 2012 році. Набагато більший вплив на таку динаміку справила економічна криза, яка сильно вдарила по фінансовому секторі Ірландії.

Разом з тим високі ставки податку на виплату процентів з вкладів не є приводом для ухилення від оподаткування. Через продуману систему податкових пільг цей платіж не чинить велике навантаження на соціально незахищені верстви населення. Відповідно до законодавства Ірландії особи віком понад 65 років й особи з особливими потребами, чий дохід менше неоподаткованого мінімуму (20 тис. євро), звільняються від оподаткування [1]. Адаптуючи до вітчизняної практики механізм справляння податку на виплату процентів з вкладів, можна розширити перелік пільгових категорій громадян з тим, аби зменшити соціальну напруженість в суспільстві (зокрема, до них віднести «чорнобильців» і безробітних).

Як уже зазначалося, з 2015 року Податковим кодексом України передбачено впровадити додаткову ставку податку на доходи фізичних в розмірі 5% бази оподаткування щодо доходу, нарахованого як процент на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок [4]. Вважаємо, що це не повинно призвести до значного скорочення кількості банківських вкладів та нівелювати інтерес громадян до розміщення вільних коштів на рахунках банків з метою отримання додаткових доходів. Зрештою кошти, які будуть вивільнені з банківської системи, зможуть активно перерозподілятися на користь споживання товарів і послуг, інвестування в економічну діяльність, здійснення капіталовкладень у нове будівництво та інше.

За прикладом податкової системи Ірландії, в нашій державі ставку цього платежу можна збільшити щонайменше до 15%, втім, за умови оподаткування доходів, отриманих у вигляді процентів на банківські вклади в понад встановлений законодавством рівень. Так, у 2012 році середньозважені ставки за депозитами на вимогу становили 7,3%, до 1 року – 18,6%, від 1 до 2 років –

18,6%, більше 2 років – 17,6% [5], натомість реальна дохідність за вкладками в окремих банках перевищувала 25%. Високі процентні ставки, під які залучаються вклади населення, обумовлюють дороговизну кредитних ресурсів та негативно відбиваються на реальному секторі економіки, де виробляються матеріальні й нематеріальні товари та послуги.

Таблиця 2

**Обсяг довгострокових і короткострокових депозитів в Україні
за 2005–2012 роки**

(млн. грн.)

Період	Усього	у тому числі за строками:			
		на вимогу	до 1 року	від 1 року до 2 років ¹	більше 2 років
2005	74778	18660	19025	37093	...
2006	108860	25940	22853	60066	...
2007	167239	40123	32504	81901	12711
2008	217860	40578	55878	98626	22777
2009	214098	57265	98157	46638	12038
2010	275093	66164	99966	91938	17025
2011	310390	70921	104440	113824	21206
2012	369264	77153	125560	139490	27062

* Примітка. Побудовано на основі [6].

Таким чином, в оподаткування депозитів закладений великий податковий потенціал, що є визначальним фактором збільшення бюджетних доходів (табл. 2). Навіть за попередніми підрахунками встановлення на мінімальному рівні податкової ставки щодо доходу, нарахованого як процент на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, дасть змогу мобілізувати до бюджету близько 2,8 млрд. грн. Для цього необхідно переглянути механізм справляння податку на доходи фізичних осіб, запозичивши із зарубіжного досвіду його позитивні надбання. Це сприятиме уникненню помилок, акумульованих упродовж довгого періоду оподаткування депозитів, і побудові сучасної податкової системи європейського зразка.

При цьому пошук параметрів здійснення податкової реформи залежатиме від вибраного критерію ефективності або справедливості. Значно складнішим є визначення її оптимального рівня, коли паралельно треба здійснювати

структурні зміни у банківському секторі країни, тоді як стан економіки не відображає сферу суспільних переваг. Це пов'язано з тим, що втрати та вигоди від їх реалізації розподілені на достатньо великому часовому лагу. Разом з тим за одночасного здійснення кількох реформ надзвичайно складно виділити ті переваги або недоліки, які вони можуть принести. Оцінка змін параметрів системи оподаткування, при переході до якої добробут суспільства максимально зростає, є винятково складним завданням.

Література:

1. Deposit Interest Retention Tax [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.revenue.ie/en/tax/dirt/index.html>.
2. Taxing Times: Budget 2013 & Current Tax Developments. – KMGP: December, 2012. – 20 p.
3. Banks Balance Sheet Assets and Liabilities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=mny_agg_a&lang=en.
4. Податковий кодекс України: станом на 02.12.2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Процентні ставки депозитних корпорацій (крім Національного банку України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897.
6. Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897.